

DE WEGEN VAN GROEN

deel 3

Eén in verscheidenheid

Eric COSYNS

Na de enthousiasmerende milieuacties van de pioniersjaren en jaren van gemotiveerde en kritische aanvulling op het gemeentelijk beleid brak vanaf 1993 een periode aan waarin de klad kwam te zitten in het bestuur van Leefmilieu Geraardsbergen (LMG)¹. Op de algemene ledenvergadering van begin 1995 stelde het bestuur zich vragen over de toekomstige werking van de vereniging. Welke richting zou het met LMG uitgaan en wie zou de kar trekken? Twee cruciale problemen die het lot van de vereniging zouden beslechten indien er geen afdoende oplossing zou gevonden worden. Vier jaar later, op de algemene ledenvergadering van 22 januari 1999, werd door het toenmalige bestuur² beslist om de werking van de vereniging na een kwarteeuw stop te zetten. Hoe is het zover kunnen komen en verdween met LMG ook haar gedachtegoed?

Nood aan wervende vernieuwing en verjonging

In gesprekken met enkele sleutelfiguren³ werd duidelijk dat de eindfase van de vereniging het resultaat was van een samenloop van omstandigheden. Een eerste element dat ongetwijfeld heeft bijgedragen tot het gebrek aan verjonging en vernieuwing van de bestuursploeg was de ver doorgedreven specialisatie en het grote overwicht van lastige milieudossiers op de vergaderagenda. Al de bevraagde getuigen waren het hierover eens. Carlos d' Haeseleer vatte deze problematiek als volgt samen: *"Het probleem was een beetje de specialisatie. Op vergaderingen kon er nogal doorgeboemd worden over bepaalde dossiers. Het was niet evident inpikken als nieuwkomer, je moest toch even doorbijten... Leefmilieu had haar vrolijkheid van de beginjaren verloren"*.

Volgens Frans Paeleman en Luc Agneessens was deze specialisatie echter uit bittere noodzaak gegroeid: *"... de (milieu)materie werd zelf ook moeilijker en complexer en ze werd ook steeds vaker professioneel benaderd"*. Bedrijven bijvoorbeeld bouwden hun eigen milieudienst uit of lieten zich bijstaan door gespecialiseerde studiebureaus. En tenslotte werden, vanaf het begin van de jaren 1990 op verschillende niveaus binnen het overheidsapparaat milieudienstes uitgebouwd. *"Als je niet verdiepte, bleef je steken. Je werd ook maar voor half aanzien als je niet met kennis van zaken kon argumenteren... Hoe beter de dossierkennis hoe meer er naar je werd geluisterd."* Deze specialisatie betekende in realiteit dat het aanvankelijk brede werkingsveld door de jaren heen verengd was tot enkel het opvolgen van milieudossiers of zoals beide pioniers het

uitdrukten: *"...Wat er nog overbleef was alleen nog tegen de schenen schoppen. Wandelingen werden niet meer gedaan, ook rond voeding en water werd niet meer gewerkt. Zaken waarmee je een groter publiek kon bereiken die waren weg. Als je alleen nog tegen de schenen schopt, stoot dat veel mensen af"*.

Bij de stichters van LMG was er van meet af aan nochtans een ruime belangstelling voor milieu- en natuurbescherming en was er een zeer divers publiek van geïnteresseerden. Vanuit hun holistische filosofie, en vanuit ongetwijfeld een overmoedig enthousiasme was het de ambitie van de stichters om met de vereniging een breed werkingsveld te bestrijken⁴. Terugblikkend, moet nu geconstateerd worden dat de inperking van het werkingsveld zich al vrij vroeg aandeed. Ze was vooral het gevolg van zowel impliciete als expliciete keuzes, die

1. In het verslag van de ledenvergadering van 15 oktober 1992 werd beslist de bespreking van het ontslag en de benoeming van een nieuwe beheerraad te verdragen naar de eerste statutaire jaarvergadering van 1993. Luc Agneessens bleef tot dan voorzitter, maar de opvolging bleef een probleem tot bij de stopzetting van de vereniging. Op de algemene statutaire vergadering van 3 maart 1994 werd geen jaarplanning opgemaakt gezien "de moeilijkheden binnen LMG" (geen voorzitter, wissel sekretariaat). Het enige zekere was het Leefmilieukrantje. Het eerste nummer betrof een themanummer over het Moenebroek.
2. Het kernbestuur bestond toen uit Frans Paeleman (waarnemend voorzitter), Leo Delvaux (penningmeester) en Marleen Vandemaële (secretaris).
3. Over de eindfase van LMG voerden we vooral gesprekken met Frans Paeleman, Luc Agneessens en Carlos D'Haeseleer.
4. Dixit Guido Van Ruyskensvelde in E. COSYNS, *De wegen van groen. Oprichting en prille werking van Leefmilieu Geraardsbergen. Deel 1*, in *Gerardimontium*, 2014, nr. 256, p. 5-14.

ingegeven werden door de belangrijkste milieuproblemen die zich toen aandienen⁵ en de beperkingen inherent aan het vrijwilligerswerk zoals tijdsgebrek en het gebrek aan voldoende middelen. In ieder geval is het niet geheel toevallig dat in de tweede helft van de jaren 1970 verschillende "aanverwante" verenigingen het levenslicht zagen namelijk de "BJN-afdeling Geraardsbergen", het "Dender Aktie Comité" (DAK) en de "Vereniging voor ecologische leef- en teeltwijze" (VELT). De BJN⁶ was er vooral voor jongeren met interesse voor natuurstudie terwijl het DAK de Dendervervuiling aan de kaak wou stellen. Bij VELT vonden vooral mensen die op zoek waren naar een minder milieubelastende teelt- en levenswijze elkaar. Uiteindelijk zouden elk van deze organisaties levensvatbaar blijken en zich eveneens toeleggen op het realiseren van één of enkele specifieke ecologisch geïnspireerde doelstellingen binnen de samenleving. LMG profileerde zich ondertussen als dé lokale milieuvereniging, aanvankelijk weliswaar nog met een relatief brede aanpak en dito waaier aan activiteiten.

Het milieuconvenant⁷ begin de jaren 1990 zorgde voor een extra krachtige beleidsimpuls waardoor het natuur- en milieubeleid zeer sterk geprofessionaliseerd werd, zowel op het bestuurlijke als op het bovenlokale verenigingsniveau. Daardoor kwamen het LMG-bestuur en de militanten in feite tussen twee 'belagers' te zitten. Enerzijds de professionele medewerkers van de bovenlokale natuur- en milieuverenigingen, anderzijds een maatschappij die milieu- en natuurproblemen door de overheid professioneel opgelost wou zien en dat ook geleidelijk zag

gebeuren bv. de implementatie van selectieve afvalophaling en hergebruiksystemen, de eerste schuchtere maar relatief succesvolle stappen met rioolwaterzuivering, aandacht voor biodiversiteit (aankoop en beheer van natuur en bos)...

Daarenboven werden in het milieuconvenant de milieu- en natuurorganisaties als gesprekspartner erkend. Er werd daarbij uitdrukkelijk voorzien in de bestuurlijke organisatie van het overleg via de oprichting van de zogenaamde MINA-raden. Het komt ons voor dat op die manier LMG op haar domein, waar ze een twintigtal jaar intens actief is in geweest, als het ware in snelheid gepakt werd zonder meteen een nieuw wervend toekomstprogramma klaar te hebben. Waarschijnlijk

was de noodzakelijke omslag in het denken en in de houding van de verschillende betrokken partijen niet evident door het aanwezige wantrouwen en misprijzen als gevolg van lokale toestanden in de jaren voordien. Daarmee is LMG het lot beschoren dat te beurt viel aan meerdere lokale milieuverenigingen in Vlaanderen. Het betekent niet dat daarmee ook het gedachtegoed en doelstellingen volledig verloren gingen. In het bijzonder ontstonden in die periode parallel of uit de oorspronkelijke actiegroepen lokale natuurverenigingen die vaak een succesvolle werking wisten uit te bouwen mede dankzij de kansen die het Vlaamse MINA-beleid bood en het specifieke werkingsveld. In Geraardsbergen zien we eind de jaren 1980 twee natuurverenigin-

De meanderende Moenebroekbeek en haar bucolische vallei stonden symbool voor het streefbeeld dat de vereniging voor ogen had voor alle beekvalleien in de Geraardsbergse regio. Rechttrekkingen, betonnen oeverversterking en drooglegging betekenden een regelrechte aanslag hierop. LMG wou eventuele plannen in die richting voor zijn en legde daarmee de kiem voor de uitbouw van het natuurreservaat Moenebroek.

5. *De wegen van groen*, resp. deel 1 (*Gerardimontium*, nr. 256, p. 5-14) en deel 2 (*Gerardimontium*, nr. 257, p. 25-32).

6. BJN staat voor 'Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie'.

7. Overeenkomst tussen het Vlaamse Gewest en een gemeente- of provinciebestuur. Het eerste milieuconvenant had betrekking op de periode 1992-1997. Het was gericht op milieuzorg en natuurbehoud. Vanaf 2002 was er sprake van een samenwerkingsovereenkomst. Daarin werd meer de nadruk gelegd op duurzaamheid en integratie van milieubeschermingsaspecten in andere beleidsdomeinen.

gen ontstaan die de basis vormen van de huidige *Natuurpunt afdeling Boven-Dender*.

Natuurbeleving –studie en -beheer

Natuurbeheer met Natuurreservaten-Natuurpunt

Binnen LMG was er van bij de start van de vereniging veel belangstelling voor de Geraardsbergse natuur en landschappen. Verschillende activiteiten uit de beginjaren waren bedoeld om de schoonheid van de streek te ontdekken en te leren waarderen of waren gewoon een protest tegen de aantasting ervan. In de werking rond waterlopen werd enerzijds gesensibiliseerd door het rijke waterleven van beken en rivieren in de kijker te zetten tijdens wandelingen en tentoonstellingen en anderzijds geprotesteerd en actie gevoerd tegen de oorzaken van de vervuiling en overstromingsproblemen. De belangstelling voor de biologische kwaliteit van waterlopen en de natuurwaarde van beekvalleien lag mee aan de basis van de prille reservaatwerking in *het Moenebroek* (Schendelbeke-Ophasselt). Het was immers de bedoeling van LMG om door de aankoop in december 1990 van een 1,5ha groot bosperceel⁸ langs de beek als eigenaar tijdig op de hoogte te zijn van mogelijk voor de natuur nefaste saneringsplannen en werkzaamheden zoals de aanleg van afvalwatercollectoren langsheen de Molen- en Moenebroekbeek.

Tijdens regelmatig georganiseerde wandelingen in het Moenebroekreservaat, hier in 1998, werd het opzet en het beheer ervan door de conservator of een natuurgids toegelicht

Mede onder impuls van Carlos D’Haeseleer bleef het niet bij die ene aankoop. Om praktische en financiële redenen werd voor de aankoop van het perceel aangeklopt bij het toenmalige BNVR – *Natuurreservaten*⁹. Het betekende de start van een intense samenwerking met Natuurreservaten vzw en van de lokale reservatenwerkgroep, weliswaar nog enkele jaren onder de vleugels van LMG. In 1994 verscheen een themanummer van het LMG tijdschrift dat volledig gewijd was aan het reservaat. Het ging de reservaatwerking door de enthousiaste inspanningen van de conservator, de financiële overheidssteun en de ondersteuning door de pas opgerichte reservaatcommissie

voor de wind¹⁰.

De perikelen binnen het LMG-bestuur door een gebrek aan opvolging en een duidelijke missie, zorgde er uiteindelijk voor dat de reservaatwerking rond het Moenebroek min of meer een zelfstandig gebeuren werd die de facto onder de vleugels van *Natuurreservaten vzw* plaatsvond. Carlos D’Haeseleer trok duidelijk de kaart van de reservaatwerking en was vastbesloten om een groot reservaat uit te bouwen¹¹. Tijdens de statutaire LMG-vergadering van 3 maart 1994, gaf hij aan wel voorzitter te willen worden van een lokale *Natuurreservaten*-afdeling maar niet van LMG omdat “dit een

8. Voor de aankoop van het grote bosperceel, was er al een overeenkomst om 2 kleine perceeltjes langs de beek aan te kopen. De akte voor het bosperceel werd eerst verleden en is daarmee officieel het eerste reservaatperceel dat werd aangekocht (interview C. D’Haeseleer).
9. Na de staats Hervorming van 1980 werd beslist om het BNVR (*Belgische Natuur- en VogelReservaten*) op te splitsen in een Vlaamse en Waalse tak. De Vlaamse tak werd *Natuurreservaten vzw*, dat bevoegd werd voor het beheer van de reservaten, het beleid, het tijdschrift, de promotie en voor het verenigingswerk in Vlaanderen. BNVR bleef als nationale koepel bestaan en werd een patrimoniumvereniging.
10. Het jaarverslag 1993 vermeldt al een reservaatoppervlakte van 17,03 ha en de erkenning als natuurreservaat door de Vlaamse overheid is aangevraagd. In het verslag geeft de conservator te kennen weinig steun te ondervinden voor het praktische beheerwerk. Het is een euvel dat binnen LMG voor extra spanningen zorgt maar ook een sneer is naar *Natuurreservaten vzw*, ondanks het bestaan van een overkoepelende reservatenwerkgroep.
11. De idee om een groot reservaat uit te bouwen kwam van de beheerscommissie. Zij vond het op grond van landschapsecologische redenen noodzakelijk om een reservaat uit te bouwen dat idealiter de volledige vallei van heuvelrug tot heuvelrug zou omvatten. Dit zou garant staan voor het duurzaam behoud en herstel van de biodiversiteit. Deze keuze had gevolgen voor de aankoopstrategie en handelswijze zowel op financieel vlak als technisch-organisatorisch.

*enorme verantwoordelijkheid eist*¹².

De situatie was typerend voor enerzijds een naar vernieuwing en verjonging smachtend LMG-bestuur en nieuwe visies en overtuigingen die leefden bij een deel van de (potentiële) leden. De toevoeging van het nieuwe werkingsveld was niet evident. Voor een ambitieuze reservatenwerking was naast de inzet van lokale vrijwilligers, minstens de administratieve samenwerking met Natuurreservaten – BNVR noodzakelijk, waarbij LMG als autonome vzw kon blijven bestaan. Enkel zo kon mee geprofiteerd worden van de Vlaamse financiële reservatensteun en van de noodzakelijke technische ondersteuning voor het natuurbeheer. Het was dus hinken op twee benen en dit viel

uiteindelijk niet vol te houden. In een poging om LMG op de rails te houden, zocht het toenmalige LMG-bestuur in de loop van 1997 contact met de Geraardsbergse Wielewalers met de bedoeling een gezamenlijk tijdschrift uit te geven en mogelijke vormen van samenwerking te bekijken. In feite was dit niet veel meer dan een wanhopige reddingspoging. In 1998 werden enkele LMG-artikels gepubliceerd in het afdelingstijdschrift van De Wielewaal maar met de uitgave van nog slechts één gezamenlijk nummer in 1999 stopte dit initiatief¹³ en de LMG-werking. Ongeveer gelijktijdig met de aankoop van enkele hectaren Boelaremeers nabij de Baronie werd begin 2000 officieel de Natuurreservaten afdeling Geraardsbergen-Ninove-Lierde op-

gericht. Eerste voorzitter van deze vereniging was Isabelle Meerts. De vereniging beheerde meteen drie reservaten. Naast de Boelaremeers, het Moenebroek en de Fenixberg te Okegem (Ninove).

De Wielewaal: natuurbescherming en -beleving

Aanvankelijk behoorde Geraardsbergen tot het werkingsgebied van De Wielewaal afdeling Ninove. Enkele Geraardsbergse bestuursleden besloten al vrij vlug om in Geraardsbergen met een eigen afdeling te beginnen¹⁴. Ze organiseerden in 1989 meteen eigen activiteiten en met Godfried Merlevede en Walter Vandermeulen in de rangen werd de afdeling ook betrokken bij het beheer van het gewestgrensoverschrijdende reservaatproject Rietbeemd in de Markevallei. Bij De Wielewaal afdeling Geraardsbergen lag de klemtoon aanvankelijk veeleer op natuurstudie en -beleving. Op de activiteitenkalender stonden vooral wandelingen en uitstappen geprogrammeerd naast vormingsmomenten bv. vogelgeluiden leren herkennen, planten determineren enz.

Het Vlaamse MINA-beleid had er ondertussen voor gezorgd dat de erkende regionale natuurverenigingen¹⁵ over een fors gestegen budget aan werkmiddelen konden beschikken en participeren aan het overheidsbeleid door vertegenwoordiging in de Vlaamse MINA-raad. Met de extra middelen konden deze verenigingen een sterke lokale werking uitbouwen door ondersteuning voor zowel vormende activiteiten, natuurbeheer en de aankoop van natuurgebied. Om lokale concurrentie te

Al vanaf 1987 was G. Merlevede op eigen initiatief bezig met de aankoop van percelen in de Markevallei met de bedoeling er een natuurreservaat uit te bouwen. Onder de vleugels van De Wielewaal en het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels (KBVBV) werd het verder uitgebouwd en kreeg het officiële erkenning. De schuur van de historische Sint Antoonshoeve (Boureng, Deux-Acren) werd ondertussen als bezoekerscentrum ingericht.

12. In het interview verduidelijkte C. D'Haeseleer dat hij zich inderdaad veel meer betrokken voelde bij het reservaatproject en vooral hiermee verder wou terwijl het LMG bestuur vooral bleef inzetten op de opvolging van lokale milieudossiers. Het ergerde D'Haeseleer dat de reservaatwerking telkens als laatste puntje op de vergadering besproken werd.

13. De jaargangtelling volgde deze van het Wielewaaltijdschrift nl. jaargang 10.

14. Zie het tijdschrift van Natuurpunt-Denderstreek *Dendriet*, 2008, jaargang 7, nr. 3.

15. De toen erkende verenigingen waren *De Wielewaal vzw*, *Natuurreservaten vzw*, *Stichting Limburgs landschap* en *Durme vzw*.

voorkomen en de overheidssteun zo efficiënt mogelijk te gebruiken werd door Natuurreservaten vzw en De Wielewaal besloten om zowel op het gewestelijke als op het lokale niveau de krachten te bundelen. Na enkele jaren van voorbereiding en veelvuldig overleg was op 8 december 2001 de fusie tussen de twee grootste natuurverenigingen een feit. De fusie was inderdaad een keuze waarbij heel wat emoties kwamen kijken. Vooral de angst voor schaalvergroting, professionalisering, voor het verloren gaan van eigenheid en diversiteit weerklonk regelmatig.

Een belangrijk onderdeel van het fusieproces was de integratie van de plaatselijke afdelingen. In Geraardsbergen waren er al langer contacten tussen beide verenigingen en de fusie was dan niet meer dan een katalysator en middel om de lokale afdeling Natuurpunt Geraardsbergen van start te laten gaan. Begin 2005 sloot de werkgroep "Everbeekse bossen" zich aan bij deze afdeling¹⁶. Het werkingsgebied werd hierdoor uitgebreid tot delen van Brakel en het grondgebied Lierde en de naam veranderde in afdeling Boven-Dender. Er zijn in principe vier evenwaardige werkingsvelden: natuurgebieden, -beleid, -studie en -educatie. Deze mix, met een zekere nadruk op natuurgebieden en -studie (beleving) betekent waarschijnlijk het huidige succes van de afdeling. Circa 500 gezinnen zijn lid en de meeste activiteiten genieten een ruime belangstelling. Daarnaast beheert de vereniging op dit ogenblik 350 ha natuurgebied binnen haar afdelingsgrenzen.¹⁷

Een B.J.N.-standje op de Eerste Toog van 1979 vat goed samen waarvoor de vereniging stond. Links op de foto staat toenmalig voorzitter Johan Vander Heyden, die tevens het technisch manusje van alles was. (archief Johan Vander Heyden)

Jeugdig enthousiasme en ouwe sokken

Het ontstaan van de B.J.N.-afdeling Geraardsbergen situeert zich in dezelfde tijdgeest en periode als LMG namelijk de tweede helft van de jaren 1970. Verschillende jongeren, die van mening waren dat het met het leefmilieu de verkeerde kant opging en dat hieraan wat moest gedaan worden, vonden elkaar op school, in de jeugdclub *Stopkontakt* (Overboelare) en op café. In het Sint-Catharinacollege nam Godfried Merlevede leerlingen mee op excursie in de Geraardsbergse natuur, onder hen onder meer Filip De Bodt en Tom Batselier. In jeugdclub *Stopkontakt* werden plannen gesmeed voor de eerste bosruimaktie (zie deel 1). Discussiëren, overreden en ideeën uitwisselen

gebeurde al eens tussen pot en pint bij "Olav" of "Floere"¹⁸.

In de jaren 1977-1978 leerde Johan Vander Heyden via Erika Vergauts de Gentse B.J.N.-afdeling kennen. Als gevolg van enig persoonlijk ongenoegen keerde Van Der Heyden LMG voor even de rug toe en stak zijn energie in de oprichting van een Geraardsbergse B.J.N.-afdeling die aanvankelijk functioneerde als een lokale kern van de Gentse B.J.N., maar al snel ruim twintig leden telde¹⁹.

Johan vond geestesgenoten ondermeer tijdens natuurwandelingen langs de toen pas gegraven Gavers (wijlen Ann Muylaert en Jules Van Liefferinghe), binnen jeugdclub *Stopkontakt* (Johan Carriijn en Rita Herpelinck) en binnen de Gentse biologenkring (onder meer Ann Muylaert, Lode De Lens en Luc

16. *Ibidem*, Dendriet, 2006, jaargang 5, nr. 2.

17. zie <http://www.natuurpunt-boven-dender.be/natuurgebieden.html>

18. FLOERE was het contactpunt voor B.J.N. - leden, het was een café in de Adamstraat- waar nu de *Boogiewoogie* is gesitueerd.

19. In de ledenlijst gepubliceerd in de *Fluiterier* nr. 2, 1979 zijn de namen en adressen van 28 leden opgenomen namelijk: Tom Batselier, Pascal Broeckart, Johan Carriijn, Gerda Collier, Filip De Bodt, Jan De Bou, Herman De Cooman, Lode De Lens, Jacques De Ro, Erik De Waele, Rita Herpelinck, Annemie Huysecom, Johan Lampens, Chris Marchand, Danny Merckaert, Ann Muylaert, Laurent Peleman, Thom Ramboer, Luc Ribbens, Esthel Van Brackel, Serge Vandemaele, Stefaan Vanden Berghe, Johan Vander Heyden, Marnik Vandermaelen, Geert Van Der Mijsbrugge, Hans Vander Perre, André Van Liefferinghe en Jules Van Liefferinghe.

Het voorblad van het derde nummer van de *Fluitenier* met een knipooag naar het Geraardsbergse dialect en de scherpe artikels. Daarnaast het voorblad van de *Rode Kool* jaargang 2, 1979, het tijdschrift van de nationale milieuwerkgroep van de BJN dat in dit geval integraal aan de Denderproblematiek was gewijd.

De stichtende bestuursleden verlieten noodgedwongen de BJN in 1981. Met de leeftijd van 25 jaar wordt je immers als een 'ouwe sok' uit de Jeugdbond gewipt²¹. Na de pioniersfase zette een nieuw bestuur onder leiding van wijlen Herman De Cooman de werking verder. De nadruk kwam geleidelijk te liggen op natuurwandelingen en deelname aan de natuurstudie- en beheerkampen, die in de zomermaanden op de natuurrijkste plekjes in België en Noord-Frankrijk werden georganiseerd. Favoriete bestemmingen waren onder meer de Sint-Pietersberg, de Gaume en de moerassen van Vance en niet te vergeten de Argonne waar in 1982 voor het eerst een gezamenlijk door BJN en *Wielewaaljongeren*²² georganiseerd zomerkamp doorging. Kort daarop in 1983 ontstond door het samensmelten van deze twee Vlaamse natuur- en milieujeugdbonden de JNM.

Ribbens). Op het nationale BJN-congres van 1978 te Aarschot, kreeg de Geraardsbergse BJN-kern officieel het statuut van afdeling met als eerste voorzitter Johan Vander Heyden.

De eerste jaren kon de afdeling op veel belangstelling rekenen. Er werden zeer veel activiteiten op het getouw gezet. Naast de bijna obligate natuurexcursies zowel in eigen streek als elders in Vlaanderen en Wallonië, werden ook zomerkampen, congressen en ludieke acties om de milieuverloeding aan te klagen, georganiseerd (zie verder ook DAK). Bestuursza-

ken en afspraken werden geregeld tijdens de vergaderingen die steeds op vrijdagavond op het eerste verdiep van het oud gemeentehuis van Nederboelare plaats vonden²⁰. Er werd stevast nog na vergaderd bij *Floere*, toen 'de place to be' voor BJN-ers en andere milieu- en maatschappijkritische jongeren. Maar ook bij *Olav* werd al eens een pint gedronken en sappige roddels verteld. Aankondigingen voor activiteiten, natuurhistorische artikels en verslagen van excursies verschenen in het afdelingstijdschrift *de Fluitenier*, waarvan het eerste nummer in januari 1979 werd gestencild en verspreid.

Tien jaar na haar ontstaan verkeerde de *JNM-afdeling Geraardsbergen* in moeilijkheden en stopte de werking. Binnen *De Wielewaal-afdeling Ninove* werd tijdens een jongerenstage in de zomer van 1991 een oproep gedaan om een *Wielwaal-JNM-afdeling* op te richten. Deze *JNM-afdeling* kende een enthousiaste start en wat later was *JNM-NiGer (Jeugdbond voor Natuur en Milieu afdeling Ninove-Geraardsbergen)* een feit. Deze afdeling kent vandaag nog een actief bestaan. Het uitgangspunt voor een engagement binnen de *JNM* is daarbij nog steeds verwondering voor de natuur en de bezorgdheid voor de milieuproblemen.

20. Het oud gemeentehuis kon tot eind 1983 door BJN en JNM als vergaderruimte gebruikt worden. Nadien werd het gesloten om vervolgens in 1985 gesloopt te worden. De JNM vergaderde vervolgens op verschillende plaatsen, bij leden thuis of in het bovenzaaltje van café *Eendracht* (Markt Geraardsbergen).

21. *Ouwe sok* is als term ontleend aan de Nederlandse zustervereniging NJN waar de leeftijdsgrens op 23 jaar ligt. Vanaf 1946 ontstonden de eerste actieve NJN-kernen rond Gent en Antwerpen. In de tweede helft van de jaren 1950 oefende het NJN-hoofdbestuur een grote druk uit op de Belgische NJN-afdelingen om een eigen Belgische Jeugdbond te vormen, dat gebeurde in 1959. De link met Nederland bleef overduidelijk aanwezig in de bestuurlijke organisatie en de basisideeën.

22. Jongerenwerking van *De Wielewaal*, ontstaan in 1967 in de Antwerpse regio. Begin 1972 onafhankelijke jongerenvereniging waarvan in 1973 *Natuur 2000* (N 2000) afsplitste. De *Wielewaaljongeren* (WJ). Op 16 april 1983 vond een Bijzondere Algemene Vergadering van de BJN plaats waarbij de statuten van de BJN werden gewijzigd in de JNM of *Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming*, en de WJ zich aansloot bij de JNM. Na het Congres van 2004 veranderde de naam in *Jeugdbond voor Natuur en Milieu*, nog steeds afgekort als JNM.

De vervuiling van de Dender werd in de tweede helft van de jaren 1970 door verschillende lokale actiegroepen in het rivierbekken aangeklaagd. Uiteindelijk zouden de actiegroepen elkaar vinden in het Dender Aktie Comité (DAK) dat vooral door enkele Geraardsbergse BJJ-ers geanimeerd werd. (foto Johan Vander Heyden)

De gebruikte betonnen oeverversterkingen waren niet naar de zin van de BJJ en later het DAK, die er één van haar strijdpunten van maakte (foto Johan Vander Heyden)

Geboren uit dode vissen

Al van bij de start was Filip De Bodt de actieve milieubeschermingssecretaris van de nog jonge Geraardsbergse BJJ. In 1978 organiseerde hij samen met Johan Vander Heyden het protest tegen de betonnering van de Denderoeveren. Over deze problematiek werd druk gecorrespondeerd met de bevoegde overheidsdienst onder leiding van ingenieur mevrouw Kreps. Zij bleef aanvankelijk zweren bij het gebruik van betonnen constructies als beste oeverversterking. Ondertussen trok vooral Johan Vander Heyden er geregeld op uit om de Geraardsbergse rioleringsproblematiek te inspecteren en knelpunten vast te stellen. Om de rioleringsproblematiek in de kijker te zetten werd in februari 1979 samen met LMG²³ een rioolwandeling georganiseerd. Half augustus was er een vierdaagse Denderactie met als hoogtepunt op 16 augustus een uitzending door *radio Dender*. Bij die gelegenheid werd een speciale Dendereditie van *de Rode Kool*, het tijdschrift van de milieuwerkgroep van de BJJ-nationaal, uitgegeven.

Een maand eerder, tijdens een in juli 1979 door de BJJ in de Vlaamse Ardennen georganiseerd zomerkamp, was ook een excursie langs de Dender geprogrammeerd. Enkele Geraardsbergse deelnemers waren vol afschuw over de watervervuiling en de ermee gepaard gaande vissterfte, het gebruik van onkruidverdelgers en de aanleg van betonoeveren. Het waren meteen ook de strijdpunten van de nog jonge lokale BJJ-milieuwerkgroep en de gespreksonderwerpen tijdens een inderhaast verkregen onderhoud op het kabinet van toenmalig milieuminister Mark Galle. Het ministerieel onderhoud resulteerde al vrij snel in concrete resultaten. In plaats van de betonnen oeverversterking kwamen er

23. In de beginjaren waren Frans Paeleman en Luc Agneessens vaak namens LMG aanwezig op de vergaderingen van het DAK.

constructies met schanskorven²⁴. Enkele jaren later volgde met het bermbesluit ook een verbod op het gebruik van onkruidverdelgers op oevers en bermen. De aanpak van de waterzuivering was echter een ander paar mouwen.

De vierdaagse Denderactie in augustus 1979 was het begin van verdere samenwerking en overleg tussen LMG en de milieuwerkgroep van de BJV, die al gauw onder de naam DAK vanaf maart 1980 een eigen koers ging varen en stroomafwaarts de Dender naar medestanders zocht. Naast Johan Vander Heyden en Filip De Bodt waren onder meer Leo Delvaux, Luc Ribbens, Johan Carriijn en Tom

Batselier gangmakers in het lokale Dender- en Markeprotest. Volgens De Bodt vond de Geraardsbergse kern al vrij snel gelijkgestemden te Ninove, bij het "Initiatief Comité voor de Dender" (ICD) die begin augustus 1978 een driedaagse vlotactie op de Dender hadden georganiseerd (zie deel 2). In het ICD waren o.a. Dirk van Melkebeke, Marcel Deneve en Rufijn De Decker actief. In Denderleeuw was er een groepje met onder meer Rudy De Leeuw²⁵ en in Aalst was dat onder meer Michel Markey die vooral met de RAL bezig was en Jan Lewis.

Van 11 tot 21 juli 1980 werd in 't Schipken, bij de Gavers, het eerste

van twee Geraardsbergse milieukampen georganiseerd. Tijdens het kamp werden prikacties en de waterbetoging van 18 juli voorbereid. Naar analogie met de vlotactie van 1978 was er opnieuw een ludieke boottocht. Maar de kampgangers en DAK-sympathisanten trokken met petities en sandwichborden naar de wekelijkse markten van Ninove en Geraardsbergen. In december werd het eerste DAK-krantje uitgegeven. De Denderbetogingen werden nog in april 1981 en juli 1982 georganiseerd. In juni 1982 werd onder impuls van Leefmilieu Ninove, samen met LMG een stevig onderbouwd waterzuiveringsdossier voorgesteld. Het bevatte de visie van beide milieuwerkgroepen en van enkele vooraanstaande wetenschappers op de aanpak van de waterzuivering in het Denderbekken.

Nadien temperde de DAK-activiteit, volgens De Bodt omdat verschillende actieve leden zich gingen bezig houden met andere milieu-problemen bv. de geplande aanleg van rijkswegen 80 en 42 en de anti-(kern)rakettenbetoging.

Ondertussen werden schoorvoetend de eerste stappen gezet voor een propere Dender. In Ninove werd, niet geheel toevallig, tijdens het Europees milieujaar (1987), het rioolwaterzuiveringsstation officieel ingehuldigd. Maar al die tijd was de Dender veeleer een dode rivier. Onder impuls van de latere lokale voorzitter van de *Wielewaal*, wijlen Herman De Kegel, vond in november 1986 in Ninove terug een invloedrijke protestwandering plaats²⁶. Het was het signaal voor een nieuwe reeks van initiatieven die culmineerden in het "Denderjaar 1990". De *Wielewaal* afdeling Ninove sloot toen met haar diverse Denderacties aan bij het pas opgerichte

De niet mis te begrijpen aanklacht tegen de nefaste Dendervervuiling en de aankondiging van de Denderbetoging van 11 april 1981

24. Bedoeld is steenkorven die bestaan uit een metalen netwerk gevuld met natuursteen: keien, porfier,.... Voordeel is dat de schanskorf door de ruwe structuur van de stenen begroeiing door planten toelaat. Mits de korf van gegalvaniseerd staaldraad is gemaakt is de constructie van een schanskorf sterk te noemen en is deze geschikt om te worden gebruikt als oeverversterking.

25. De huidige voorzitter van het Belgisch Algemeen Vakverbond (ABVV).

26. Meer informatie is te vinden in *Dendriet*, 2008, jg. 7, nr. 3, het tweemaandelijks gezamenlijk tijdschrift van de Natuurpunt afdelingen in de Denderregio.

overkoepelende en interregionale comité *Dender SOS Dendre*. Uit onvrede met het ondoorzichtige financiële beleid van dit comité en om inhoudelijk zwaarder te kunnen wegen op de politieke besluitvorming werd samen met *LMG*, *jeughuis VROEM*, het *Uilekot vzw* (Herzele) en *RALDES* een vernieuwd *DAK* in het leven geroepen²⁷. De Dender werd ondertussen onder impuls van Minister van Leefmilieu De Batselier door de Vlaamse Raad in 1992 als prioritair te zuiveren rivier aangewezen. In 1993 volgde de kwaliteitsdoelstelling viswater waardoor *Aquafin*²⁸ alle zeilen diende bij te zetten in de Denderregio. Door de soms megalomane aanpak en het marktmonopolie was *Aquafin* niet zelden het onderwerp van kritiek vanuit de milieuhoek. In 2001 werd door het *DAK* en de aannemers van kleinschalige zuiveringsinstallaties, verenigd in *Aquabelga*, actie gevoerd in het Vlaams parlement, bij het kabinet van toenmalig Milieuminister Vera Dua en later bij de kantoren van *Aquafin* te Aartselaar. In 2002 werd door *DAK* op het Geraardsbergse stadhuis aandacht gevraagd voor een gewestgrens overschrijdende visie en aanpak van de Denderproblematiek (zie deel 2). Nadien liet het *DAK* zich bij monde van Filip De Bodt vooral nog horen naar aanleiding van overstromingen bv. in 2010, waarbij opnieuw gepleit werd voor het behoud en de inrichting van natuurlijke overstromingsgebieden en het gebruik van kleinschalige waterzuiveringsinfrastructuur.

Nabeschouwing

Een korte terugblik

Uit het drieledig overzicht van de geschiedenis van de Geraardsbergse milieu- en natuurverenigingen

In 2001 werd door het vernieuwde DAK actie gevoerd tegen de megalomane waterzuiveringsplannen van Aquafin. Op de foto links Marc Van Liefferinge (DAK), uiterst rechts Herman De Kegel, voorzitter De Wielewaal Ninove.

is gebleken dat hun ontstaan net zoals dit van vele andere lokale milieuactiegroepen in Vlaanderen in hoofdzaak te situeren valt midden de jaren 1970. De plannen voor de aanleg van enkele snelwegen op het Geraardsbergse grondgebied katalyseerde de mobilisatie rond de milieuthematiek. Het waren vooral jonge twintigers en dertigers die het initiatief namen en zich uiteindelijk verenigden in *Leefmilieu Geraardsbergen*. Kort nadien werd ook de *BJN* opgericht, waaruit tezelfdertijd en enigszins organisch het *DAK* ontstond. Reken daarbij nog de *VELT*, de *antikernenergie-* en de *Derde wereldbeweging* en men kan terecht spreken van het bestaan van een subcultuur die wortelde in het ecologisch denken. Waar *LMG* aanvankelijk nog persoonsgebonden of organisatorische banden had met deze groepen, voltrok zich onder invloed van gemaakte verenigingskeuzen, persoonlijke perspectieven

en verlangens in de loop van de jaren 1980 een zekere dissociatie. Het *LMG*-bestuur specialiseerde zich gaandeweg meer en meer in lokale milieudossiers waardoor nauwelijks tijd overbleef voor natuur- en landschapsbeleving. Deze niche zou op het einde van de jaren 1980 geleidelijk ingevuld worden door *De Wielewaal afdeling Geraardsbergen*. Iets later werd vanuit de werking rond de waterproblematiek en de zorg om het behoud van de beekvalleien binnen *LMG* de kiem gelegd voor de uitbouw van het natuurreservaat *Moenebroek* en vervolgens voor een autonome reservaatwerking onder de vleugels van *Natuurreservaten vzw*. Tenslotte fuseerden beide natuurorganisaties tot *Natuurpunt*.

Ondanks de gang van zaken in de loop van de voorbije vier decennia, moet vandaag geconstateerd worden dat een deel van het oorspronkelijk gedachtegoed nog verspreid en enigszins gefragmenteerd

27. Verschillende bronnen bevestigen deze breuk bijv. krantenartikel in *Het Volk* dd. 26 april 1991. Het vernieuwde *DAK* kreeg haar maatschappelijke zetel in het *Uilenkot* te Herzele, niet geheel toevallig de werkplaats van *DAK*-pionier Filip De Bodt.

28. *Aquafin* is in 1990 opgericht door het Vlaamse Gewest om de rioolwaterzuiveringsinfrastructuur in Vlaanderen verder uit te bouwen, te exploiteren en te financieren (www.aquafin.be).

aanwezig is in de huidige, 'ecologische' subcultuur die hoofdzakelijk bestaat uit leden en sympathisanten van JNM, *Natuurpunt*, *VELT*, *Voedselteams* en aanverwante groepen. Deze subcultuur is de hedendaagse resultante van de verschillende wegen die in de voorbije 40 jaar werden bewandeld door LMG en deze organisaties of hun voorgangers. De vanuit deze groepen georganiseerde scherpe en ludieke acties, de informatiemomenten, de sensibiliserende activiteiten maar ook de kritiek en de voorstellen die werden geformuleerd en het natuurbeheer, hebben er uiteindelijk toe bijgedragen dat milieuzorg en natuur- en landschapsbehoud maatschappelijk relevante thema's werden die zo op de lokale en nationale politieke agenda belandden. De gevolgde wegen hebben misschien niet altijd tot de door deze organisaties beoogde resultaten geleid maar de bakens in verband met deze thema's zijn onomkeerbaar verzet. De argumentatie hiervoor is in deze driedelige reeks gemakkelijk terug te vinden.

De toekomstige wegen van groen

Uit de gesprekken met de stichters van de verschillende milieu- en natuurverenigingen en uit een aantal persoonlijke standpunten en artikels kon ik afleiden dat binnen deze groepen vaak geredeneerd wordt vanuit het ecologische systeemdenken dat enigszins vereenvoudigd zou kunnen samengevat worden als "alles houdt met alles verband". Het menselijk handelen komt daarmee in een bepaald perspectief te staan. Zo is men overtuigd van de onderlinge afhankelijkheid van onder meer ecologische, economische, technologische en politieke fenomenen. Ook de tijds- en de ruimtedimensie van bepaalde handelingen en ontwikkelingen zijn een belangrijk gegeven: wat we nu doen, heeft

gevolgen voor later en wat wij hier doen, heeft gevolgen voor anderen elders op de wereld. De onze-kerheid die hiermee niet zelden samengaat leidt tot een voorzichtige houding, namelijk men handelt vanuit een zekere bezorgdheid en voorzorg volgens bepaalde principes of men doet bepaalde dingen gewoonweg niet.

De maatschappelijke stromingen die door deze houding geïnspireerd worden, bevat inherent de uitnodiging en aanmoediging om kritische vragen te stellen bij de invloed van economische systemen op het ecologisch functioneren van planeet aarde, de beschikbaarheid van grondstoffen en de productiemogelijkheden, kortom op de draagkracht van die aarde zelf. Het zijn meestal specifieke, persoonsgebonden interesses en omstandigheden die er voor zorgen dat men dit systeemdenken gaat ontdekken en eventueel eigen maakt. Zo groeit dan vaak de overtuiging en het engagement om niet alleen zelf maar ook medeburgers aan te zetten tot een maatschappijkritische houding om aldus de beoogde omslag naar een duurzamere samenleving mee te helpen realiseren. Op basis van de talrijke gesprekken en eigen ervaring binnen deze subcultuur meen ik dat dit de basis vormt voor de visie en missie van elke lokale of regionale organisatie die tot deze ecologische subcultuur kan gerekend worden. De opvattingen over visie, missie en te volgen strategieën, zullen zonder twijfel aan de basis liggen van het ontstaan van en de identiteit van verschillende ecologisch geïnspireerde organisaties.

In het licht van de klimaatsverandering zal het ecologisch systeemdenken een belangrijke inspiratiebron bieden voor een duurzame aanpak van de oorzaken en de gevolgen ervan. Burgerinitiatieven, al dan niet onder de vleugels van de bestaande

organisaties, kunnen de aanleiding vormen voor maatschappijkritische beschouwingen en een motor voor aanpassingen aan het economisch systeem en het overheidsbestel. Vooral in de grotere steden zoals Gent en Antwerpen kwamen recent initiatieven van de grond die bedoeld zijn om door experiment en discussie nieuwe vormen van ecologische voedselproductie, efficiënt ruimtegebruik en consumptie te ontdekken, bijvoorbeeld het samen eco-tuinieren, of het uitproberen van nieuwe vormen van samenwonen (co-housing). In overleg met de overheid wordt gezocht naar nieuwe vormen van stadsontwikkeling waarbij de principes van de zogenaamde lobbenstad²⁹ een creatieve uitdaging vormen. En zo zijn er nog wel een aantal bewegingen actief die in wezen wortelen in het ecologisch gedachtegoed en systeemdenken.

Al dan niet geïnspireerd door deze voorbeelden zullen er ongetwijfeld in Geraardsbergen en andere stedelijke kernen nog initiatieven, discussies en acties volgen die bedoeld zijn om een antwoord te vinden op nieuwe uitdagingen waarvan de gevolgen van de klimaatsverandering niet de minste zijn. De omgang met de waterproblematiek is daarbij nog niet eens zover gezocht.

Rechtzetting in vorige nummers

- *Gerardimontium* nr. 256, p. 10. Het onderschrift bij de foto moet zijn "Hier Lode De Lens..." i.p.v. "hier Serge Vandemaele,"

- *Gerardimontium* nr. 257, p. 32. Het onderschrift bij de foto's moet zijn "(1979)" i.p.v. "(circa 1980)".

Eric COSYNS
saer.cosyns@skynet.be

29. Gebaseerd op het denkwerk van Tjallingii (1996). Het Lobbenstad model bestaat uit een compacte, centrale stedelijke kern met armen van eveneens compact bebouwde ruimte, de stedelijke lobben, die van elkaar gescheiden worden door blauw-groene ruimte waarin waterlopen, parken en natuur aanwezig zijn.